

## Investigat of Reliability and Validity of direct and Indirect Prisoner Behaviors Checklist-Scaled version in prison in Hamadan city

Vahideh Hajjehforoosh. M.A.

Islamic Azad University, Tehran Branch

Rasool Kord Noghabi. Ph.D.

University of Bu-Ali Sina

Hasan pasha sharifi. Ph.D.

Islamic Azad University, Roudehen Branch

Mohamad Poorsina. M.A.

University of applied science in prison organization

## بررسی اعتبار، روایی و هنجاریابی سیاهه رفتارهای مستقیم و غیرمستقیم ایرلند در زندانیان شهرستان همدان

وحیده حجه‌فروش\*

دانشگاه آزاد اسلامی تهران مرکزی

رسول کردنوقابی

دانشگاه بوعلی سینا همدان

حسن پاشاشریفی

دانشگاه آزاد اسلامی رودهن

محمد پورسینا

دانشگاه علمی - کاربردی زندان‌ها

### Abstract

The purpose of this study was to investigate the practicality, Reliability and Validity of direct and Indirect Prisoner Behaviors Checklist-Scaled version (DIPC-SCALED-r Ireland 2007) in non-political crime prisoners in Hamadan city. A sample of 500 prisoners randomly was selected. To obtain validity of questionnaire we used two methods: test-retest Cronbach's alpha. The correlation coefficient for the victimization form was  $r = 0.47$  and for bullying form was  $r = 0.43$  which were significant in  $P < 0.001$ . Cronbach alpha coefficient computed for the victimization form 0.92 and for the bullying form 0.90. After removing 12 items of the first form and two items from second form which had weak correlation, validity coefficients became more significant: 0.94 and 0.92. using principal component analysis and rotation matrix Promax form factor and 5 being the victim of bullying form the five factors were extracted. In the present study to check the validity of questionnaire used the criteria validity method. The results showed the coefficient for the form of victimization was  $r = 0.45$  and for the form of bullying was  $r = 0.53$ .

**Key words:** normalization, Direct and Indirect Behaviors, prisoners, victimization, bullying.

### چکیده

هدف این پژوهش بررسی عملی بودن اعتبار، روایی و هنجاریابی سیاهه رفتارهای مستقیم و غیرمستقیم ایرلند است. جامعه آماری زندانیان غیرسیاسی زندان مرکزی شهرستان همدان است که از میان آنها ۵۰۰ نفر به روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای انتخاب شدند و به سیاهه ایرلند (۲۰۰۷) در یک مرحله پاسخ دادند. به‌منظور به‌دست آوردن پایایی پرسشنامه از روش بازآزمایی و آلفای کرونباخ استفاده شد. روش بازآزمایی با تکرار خود سیاهه پس از یک هفته بر روی ۱۰۰ نفر اجرا شد که ضریب پایایی برای فرم قربانی بودن  $r = 0.47$  و برای فرم قلدری  $r = 0.43$  در سطح معناداری  $P < 0.001$  به‌دست آمد. ضریب آلفای کرونباخ نیز برای سیاهه قربانی بودن ۰/۹۲ و برای سیاهه قلدری ۰/۹۰ به دست آمد. پس از حذف ۱۲ ماده از فرم اول و ۱۰ ماده از فرم دوم که همبستگی ضعیفی با کل سیاهه داشتند و از نظر آماری بی‌معنا بودند، ضریب اعتبار به ترتیب ۰/۹۴ و ۰/۹۲ برآورد شد. برای بررسی روایی سازه و اینکه سیاهه از چه عواملی اشباع شده است، از روش تحلیل عاملی استفاده شد و با استفاده از تحلیل مؤلفه‌های اصلی و چرخش پرومکس از مجموعه فرم قربانی بودن ۵ عامل و از فرم قلدری نیز ۵ عامل استخراج شد. در این پژوهش برای بررسی روایی ملاکی همزمان از نظرات نگهبانان بندها در خصوص میزان رفتارهای مرتبط با زورگیری به‌عنوان ملاک استفاده شد. نتایج نشان داد که این ضریب برای فرم قربانی بودن  $r = 0.45$  و برای فرم قلدری  $r = 0.53$  بود و نشان می‌دهد که هر دو ضریب همبستگی در سطح  $P < 0.001$  معنادار است.

**واژه‌های کلیدی:** هنجاریابی، رفتارهای مستقیم و غیرمستقیم، زندانیان، قربانی بودن، قلدری.

\* نویسنده مسؤل: میدان امام حسین - ابتدای خیابان دماوند، جنب بیمارستان بوعلی، پ ۴۴۹۲، دانشکده علوم اجتماعی و روان‌شناسی

پست الکترونیک (رایانامه) hamadanfwg@yahoo.com

وصول ۹۰/۹/۲ پذیرش ۹۱/۴/۱۰

## مقدمه

به اطرافیان منجر شده است. در این موقعیت نیاز به ابزاری برای شناسایی علایم و ویژگی‌های این افراد برای به حداقل رساندن مشکلات زندانبانان و کارکنان زندان احساس می‌شود (شمس، ۱۳۸۸).

مطالعه علمی رفتارهای قلدری بین زندانبانان در مقایسه با مطالعاتی که درخصوص قلدری در افراد دیگر (قلدری در مدرسه) انجام شده، تاریخچه کمی دارد. اولین مطالعاتی که درخصوص قلدری زندانبانان صورت گرفت در سال ۱۹۹۶ (ایرلند و آرچر<sup>۱</sup>، ۱۹۹۶؛ کانل و فارینگتون<sup>۲</sup>، ۱۹۹۶) منتشر شد و در سالهای بعد ۲۴ مطالعه در این خصوص انتشار یافت (از جمله پالمر و فارمر<sup>۳</sup>، ۲۰۰۲؛ ایرلند و آرچر، ۲۰۰۴؛ ایرلند و ماناگان<sup>۴</sup>، ۲۰۰۶؛ ایرلند و ایرلند، ۲۰۰۸).

ایرلند (۲۰۰۲) از اولین کسانی بود که رخدادهای قلدری در زندان را به‌طور علمی و منظم بررسی و فهرست رفتارهای مستقیم و غیرمستقیم زندانبانان را طراحی کرد. این ابزار به‌منظور بررسی رفتارهای قلدری و پرخاشگری تهیه شد. شکلی از تعرض نسبت به دیگران را که حاکی از تلاش یک فرد برای نشان دادن غلبه و استیلا خود نسبت به دیگران است قلدری نامیده می‌شود (فارینگتون، ۱۹۹۶ به نقل از شمس، ۱۳۸۸). رفتار تعرض گونه‌ای که از روی قصد و عمد است و باعث آسیب‌های روانی و جسمی به دیگران می‌شود (راندال، ۲۰۰۱<sup>۵</sup> به نقل از شمس، ۱۳۸۸).

زورگیری شکل واضحی از تعرض است که ممکن است مستقیم یا غیرمستقیم باشد. در زورگیری یک شخص نسبت به دیگران اعمال زور می‌کند، تا به هدف خاصی که مدنظر اوست، برسد (اسمیت و براین<sup>۶</sup>، ۲۰۰۰). بر این اساس زورگیران کسانی هستند که دیگران را مورد تعرض قرار می‌دهند. در صورتی که قربانیان زورگیری افرادی هستند که به علت قربانی بودن واکنش‌گرا تلقی می‌شوند و به نوعی آنان نیز دیگران را مورد زورگیری قرار می‌دهند (داگ و کریک<sup>۷</sup>، ۱۹۹۰). براساس پژوهش‌ها بیشترین زورگیری‌ها در زندان به‌طور مستقیم یا به شکل دزدی، توهین‌های کلامی، آزار جسمی و جنسی و سرویس‌دهی اجباری صورت می‌گیرد (ایرلند و مانسر<sup>۸</sup>، ۲۰۱۰).

در حال حاضر پرسشنامه‌های مختلفی وجود دارد که سلامت روانی را مورد سنجش قرار می‌دهد و پرسشنامه‌هایی

گسترده بودن دایره جرم و مجازات زندان در قوانین کشوری باعث رشد روزافزون شمار زندانبانان می‌شود. سالیانه بیش از ۶۰۰ هزار نفر یعنی ماهیانه ۵۰ هزار نفر به دلایل مختلف وارد زندان‌های کشور می‌شوند که این میزان ورودی در سال خسارت جبران‌ناپذیری از ابعاد مختلف اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی به جامعه وارد می‌آورد (تاجری، ۱۳۸۵). امروزه تأثیر زندان به سلب آزادی خلاصه نمی‌شود، بلکه به علت تراکم جمعیت زندان‌ها و بلا تکلیف ماندن آنها به مدت زیاد، منشأ بسیاری از انحرافات و رفتارهای پرخاشگرانه است که به اختلال در نظم منجر می‌شود و وضعیتی ایجاد می‌کند که افراد مستعد از این طریق می‌توانند اقدامات گروهی انجام دهند و از فردی کم‌سابقه به فردی حرفه‌ای و نیمه حرفه‌ای تبدیل شوند (متولی خامنه، ۱۳۸۸).

این وضعیت برای بزهکاران فرصتی است تا در درون زندان‌ها شروع به یارگیری کنند و پس از آزادی با گروه‌های آماده‌تری دست به ارتکاب جرم بزنند. مسأله دیگر اینکه حضور متراکم محکومین در فضای زندان با توجه به فشارهای روانی ناشی از جدایی از خانواده و جامعه موجب بروز رفتارهایی خواهد شد که به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم به پرخاشگری منجر می‌شوند که خود مشکلاتی را برای نظام‌های قضایی کشور و خانواده آنان به وجود می‌آورد (ایرلند<sup>۹</sup>، ۲۰۰۲). اساس پژوهش‌هایی که در سالهای اخیر بر روی زندانبانان انجام شده بر ماهیت و شدت قلدری<sup>۱۰</sup> تأکید داشته و بر ۵ حوزه توجه کرده است: روش‌های اصلاح اندازه‌گیری و سنجش این مقوله، شناخت نقش محیط اجتماعی و فیزیکی بر آن، تشخیص تفاوت‌های بین گروه‌های مورد بحث، پیش‌بینی عضویت در گروه و در نهایت فرهنگ و ادبیات پرخاشگری در زندان (ایرلند و کوالتر<sup>۱۱</sup>، ۲۰۰۶؛ ایرلند و ایرلند<sup>۱۲</sup>، ۲۰۰۸).

تجربیات بالینی نشان می‌دهد که بین ۸ تا ۱۹ درصد از زندانبانان در طول محکومیت اختلالات اساسی مربوط به روانپزشکی دارند (آقاسنجر، ۱۳۸۷). مطالعه‌ای که در دفتر برنامه کنترل مواد مخدر سازمان ملل در زندان‌های ایران (۱۳۸۱) انجام شد، نشان داد که حدود ۸۷/۵ درصد از زندانبانان مشکوک به نوعی اختلال روانی هستند که زندانبانی شدن وضعیت آنان را بدتر کرده و به بروز واکنش‌هایی نسبت

1. Ireland  
3. Qualter  
5. Ireland & Archer  
7. Palmer & Farmer  
9. Randall  
11. Dog & Crick

2. bullying  
4. Jane L. Ireland & carol A. Ireland  
6. Connell & Farrington  
8. Ireland & Monaghan  
10. Smith & Brain  
12. Ireland & Muncer

مختلف قرار دارند به تناسب هر بند با توجه به حجم جامعه و نمونه در نظر گرفته شده از هر بند نمونه‌گیری به عمل آمد: از بند مالی ۵۱ نفر، متادون ۶۳ نفر، مواد ۷۱ نفر، عمومی ۲۵۵ نفر و جوانان ۶۰ نفر با میانگین ۳۲ سال و انحراف معیار ۷/۰۸ برای اجرای سیاهه DIPC-R به صورت تصادفی انتخاب شدند. به منظور اعتباریابی نیز روش بازآزمایی با تکرار سیاهه پس از یک هفته روی ۱۰۰ نفر از زندانیان اجرا شد که به روش تصادفی طبقه‌ای از همان افراد گروه نمونه بودند. به نسبت حجم نمونه از بند مالی ۱۰ نفر، متادون ۱۳ نفر، مواد ۱۴ نفر، عمومی ۵۱ نفر و جوانان ۱۲ نفر به سیاهه پاسخ دادند.

### ابزار سنجش

برای جمع‌آوری اطلاعات در این پژوهش مقیاس تجدیدنظر شده سیاهه رفتارهای مستقیم و غیرمستقیم زندانیان ایرلند (DIPC-R)<sup>۶</sup> (۲۰۰۷) به کار رفته است. بک و اسمیت<sup>۷</sup> در سال ۱۹۹۵ این سیاهه را به صورت یک فهرست طراحی کردند و ایرلند در سال ۱۹۹۷ نسخه اصلی آن را براساس توصیفی از زورگیری غیرمستقیم در مدارس راهنمایی و متوسطه (احمد و اسمیت<sup>۸</sup>، ۱۹۹۴) تدوین کرد. سیاهه DIPC-R در سال ۲۰۰۲ تجدیدنظر شد که شامل تعداد بیشتری از رفتارهایی بود که به زورگیری مرتبط بودند (ایرلند و ایرلند، ۲۰۰۳). نسخه جدید DIPC-R به صورت دو فرم با عنوان قربانی بودن<sup>۹</sup> و مرتکبین<sup>۱۰</sup> (قلدری بر دیگران) است که در آن نحوه پاسخدهی به صورت طیف لیکرت درجه‌بندی شده‌اند و از افراد خواسته می‌شود که بر روی یک مقیاس ۵ درجه‌ای (۱. هرگز، ۲. به ندرت، ۳. گاهی، ۴. اغلب، ۵. همیشه) رفتارهایی را که طی هفته گذشته روی آنها رخ داده یا آنها روی دیگران انجام داده‌اند، مشخص کنند.

سیاهه DIPC-R را گروه مشاوره و روان‌درمانی زندان مرکزی همدان ترجمه و بعضی از موضوع‌ها را که با وضعیت زندان‌های داخل کشور همخوان نبودند، حذف کردند. سپس یک متخصص زبان انگلیسی نیز ترجمه آن را بررسی و اصلاح کرد و بنابر توصیه چند تن از استادان متخصص پس از بررسی نهایی در دو قسمت ۴۹ و ۵۸ ماده‌ای که دال بر «مورد زورگیری واقع‌شدن» یا «قلدری بر روی دیگران» است، برای اجرا و تحلیل آماده‌سازی شد.

که بر روی زندانیان اجرا می‌شود، همان پرسشنامه‌هایی است که برای افراد عادی به کار می‌رود. این در حالی است که ویژگی‌های شخصیتی افرادی که در زندان هستند، تحت تأثیر وضعیت زندان، مدت حبس و بسیاری متغیرهای دیگر قرار می‌گیرد. در این بین آنچه لزوم آن احساس می‌شود، وجود ابزاری مختص زندانیان است که بتواند به تشخیص این‌گونه رفتارهای پرخاشگرانه و زورگیرانه بپردازد و با در نظر گرفتن زمان و مکان، زورگیری آنها را به موقع شناسایی کند. با توجه به اینکه بنیاد این‌گونه پرسشنامه‌ها بر داوری پاسخ‌دهندگان استوار است، این پرسشنامه‌ها به عوامل اجرایی، محیطی، فرهنگی و زبانی حساس‌اند و باید در هر جامعه آماری جدید، در هر زبان یا هر فرهنگی که قرار است استفاده شوند، هنجاریابی<sup>۱</sup> گردند. بنابراین به دلیل نیاز به وجود چنین پرسشنامه‌هایی و تطابق نداشتن پرسشنامه موجود با فرهنگ کشور ایران، پژوهش حاضر با هدف تعیین میزان عملی بودن<sup>۲</sup>، اعتباریابی<sup>۳</sup>، رواسازی<sup>۴</sup> و هنجاریابی<sup>۵</sup> سیاهه رفتارهای مستقیم و غیرمستقیم ایرلند (DIPC-R) برای بررسی رفتارهای قلدری انجام گرفت. سؤالات این پژوهش عبارت‌اند از:

اعتبار سیاهه رفتارهای مستقیم و غیرمستقیم ایرلند (DIPC-R) به چه میزان است؟  
روایی سیاهه رفتارهای مستقیم و غیرمستقیم ایرلند (DIPC-R) به چه میزان است؟  
هنجاریابی سیاهه رفتارهای مستقیم و غیرمستقیم ایرلند (DIPC-R) چگونه است؟

### روش

روش پژوهش، جامعه آماری و نمونه‌ها؛ جامعه آماری پژوهش همه مردان زندانی غیرسیاسی در زندان مرکزی شهرستان همدان است که دامنه سنی آنان از ۱۸ تا ۶۰ است. نمونه‌گیری این پژوهش به روش تصادفی طبقه‌ای انجام شد که از هر بند افراد نمونه به شیوه تصادفی و با تخصیص متناسب انتخاب شدند. با توجه به اینکه موضوع پژوهش استانداردسازی سیاهه DIPC-R است، بنابراین لازم است حجم گروه نمونه زیاد باشد تا بتوان تحلیل عاملی لازم را انجام داد. به این ترتیب ۵۰۰ نفر به عنوان حجم نمونه انتخاب شدند و با توجه به اینکه زندانیان برحسب جرایم خود در بندهای

1. norming

3. reliability

5. standardization

6. Direct and Indirect Prisoner Behaviors Checklist- Scaled version (DIPC-SCALED-r Ireland 2007)

7. Beck & Smith

9. victimization

2. practicality

4. validity

8. Ahmad & Smith

10. perpetration

سیاهه DIPC-R فرم قربانی بودن ۰/۹۲۴ و ضریب اعتبار سیاهه DIPC-R فرم قلدری ۰/۹۰۶ به دست آمد. در ادامه پس از حذف ماده‌هایی از هر فرم که همبستگی ضعیفی با کل سیاهه DIPC-R داشتند و از نظر آماری بی‌معنا بودند، ضریب اعتبار به ترتیب ۰/۹۴ و ۰/۹۲ برآورد شد که اعتبار بالایی را نشان می‌دهد.

سؤال دوم: روایی سیاهه رفتارهای مستقیم و غیرمستقیم ایرلند (DIPC-R) به چه میزان است؟

برای تعیین روایی سازه سیاهه از روش تحلیل عاملی استفاده شد. مقدار KMO برای فرم قربانی بودن برابر با ۰/۸۸۵ و برای فرم قلدری برابر با ۰/۹۱۱ می‌باشد که نشان‌دهنده نمونه‌برداری درست و کافی است. مقدار مشخصه آماری آزمون بارتلت برای فرم قربانی بودن برابر با ۶۹۶۵/۳۴۷ با سطح معناداری  $P < ۰/۰۰۱$  است و برای فرم قلدری ۹۸۸۵/۲۸۴ با سطح معناداری  $P < ۰/۰۰۱$  است. بنابراین بر پایه هر دو ملاک می‌توان نتیجه گرفت که اجرای تحلیل عامل براساس ماتریس همبستگی حاصل در گروه نمونه مورد مطالعه قابل توجیه است. در اجرای تحلیل عاملی مواد سیاهه DIPC-R برای تعیین مقدار عوامل اشباع شده از این مقیاس به سه شاخص عمده توجه شده است: ارزش ویژه، نسبت واریانس تبیین شده با هر عامل و نمودار ارزش‌های ویژه که اسکری<sup>۱</sup> نامیده می‌شود. بر پایه نتایج حاصل از اجرای تحلیل مؤلفه‌های اصلی و نمودار شیب‌دار از مجموعه پرسش‌ها برای هر فرم ۵ عامل استخراج شد. ارزش‌های ویژه این ۵ عامل، درصد تبیین واریانس و درصد تراکمی واریانس تبیین شده هر یک از آنها در جدول ۱ و جدول ۲ نشان داده شده است.

جدول ۱- ارزش ویژه، درصد تبیین واریانس، درصد تراکمی عامل‌های پنجگانه فرم قربانی بودن

عامل	ارزش ویژه	درصد واریانس	درصد تراکم
۱	۹/۵۸	۲۷/۳۷۲	۲۷/۳۷۲
۲	۲/۷۰۷	۷/۷۳۳	۳۵/۱۰۵
۳	۲/۲۱۴	۶/۳۲۷	۴۱/۴۳۲
۴	۱/۸۵۶	۵/۳۰۲	۴۶/۷۳۴
۵	۱/۵۹۲	۴/۵۵	۵۱/۲۸۳

ملاحظه می‌شود که در فرم قربانی بودن عامل یکم ۲۷/۳ درصد واریانس را تبیین می‌کند. عامل دوم ۷/۷ و عامل سوم ۶/۳ درصد و... واریانس را تبیین می‌کند.

ایرلند اعتبار این سیاهه (DIPC-R) را با ضریب آلفای کرونباخ برای ماده‌های مربوط به قربانی بودن (۵۶ ماده) ۹۵ درصد گزارش کرده است و برای هر نوع از پرخاشگری نیز شامل قربانی بودن مستقیم (۳۳ ماده) ۹۴ درصد، قربانی بودن غیرمستقیم (۱۴ ماده) ۹۰ درصد و قربانی بودن زوری (۹ ماده) ۸۴ درصد است. ماده‌های مربوط به مرتکبین (۵۵ ماده) نیز ۹۷ درصد گزارش شده است که برای هر نوع از پرخاشگری شامل ارتکاب مستقیم (۳۳ ماده) ۹۵ درصد، ارتکاب غیرمستقیم (۱۳ ماده) ۹۰ درصد و برای ارتکاب زوری (۹ ماده) ۹۳ درصد گزارش شده است (ایرلند و ایرلند، ۲۰۰۸). نمونه‌ای از سؤالات مقیاس به این شکل است: از من خواسته شد داخل بند، مواد (قرص) بیاورم. من از دیگر زندانیان باج گرفتم (۱). هرگز، ۲. به ندرت، ۳. گاهی، ۴. اغلب، ۵. همیشه).  
روش اجرا و تحلیل؛ برای اجرای پژوهش ابتدا با مراجعه به اداره کل زندان‌های شهرستان همدان و گرفتن اطلاعات مربوط به آمار تعداد بندها و تعداد زندانیان هر بند که در زمان پژوهش در زندان مرکزی همدان بودند، نسبت‌های آماری هر بند به تناسب جامعه و کل حجم نمونه در نظر گرفته شد و با مراجعه به هر بند با توضیح اینکه تکمیل پرسشنامه صرفاً جنبه پژوهشی دارد و نتیجه آن هرچه باشد، هیچ تأثیری در موقعیت فعلی شما نخواهد داشت و می‌توانید بی‌نام تحویل دهید؛ اجرا و جمع‌آوری سیاهه (DIPC-R) آغاز گردید. همه پاسخننامه‌های کامل شده را خود زندانی‌ها و در زندان انجام دادند که بین ۱ تا ۲ ساعت زمان لازم داشت. در پایان پرسشنامه‌ها جمع‌آوری و داده‌های آن استخراج شد. در تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش‌های آماری توصیفی، همبستگی ساده و تحلیل عاملی با چرخش به شیوه پرومکس استفاده شد.

## یافته‌ها

سؤال اول: اعتبار سیاهه رفتارهای مستقیم و غیرمستقیم ایرلند (DIPC-R) به چه میزان است؟

برای اعتباریابی از دو روش بازآزمایی و همسانی درونی (آلفای کرونباخ) استفاده شد. روش بازآزمایی با تکرار سیاهه پس از یک هفته روی ۱۰۰ نفر از زندانیان (که به روش تصادفی طبقه‌ای از همان افراد گروه نمونه انتخاب شدند) اجرا شد که مقدار ضریب همبستگی برای فرم قربانی بودن برابر با  $r = ۰/۴۷$  و در سطح معناداری  $P < ۰/۰۰۱$  به دست آمد. برای فرم قلدری برابر با  $r = ۰/۴۳$  و در سطح معناداری  $P < ۰/۰۰۱$  به دست آمد. سطح معناداری محاسبه شده کوچکتر از ۰/۰۵ است، بنابراین سیاهه از اعتبار لازم برخوردار است.

برای محاسبه میزان هماهنگی درونی سیاهه DIPC-R از فرمول کلی ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد. ضریب اعتبار

برای فرم قلدری نیز همان‌طور که در جدول ۴ ملاحظه می‌شود، کمترین میزان اشتراک برابر با ۰/۲۴۹ و ۰/۳۲۸ به ترتیب متعلق به پرسش‌های ۴۷ و ۱ و بیشترین میزان اشتراک برابر با ۰/۶۹۹ و ۰/۶۱۸ به ترتیب متعلق به پرسش‌های ۳۵، ۲۵ و ۵۷ است. بقیهٔ سؤالات که میزان اشتراک کمتر از ۰/۳ داشتند نیز حذف شدند.

جدول ۴- میزان اشتراک موارد فرم قلدری با اجرای تحلیل مؤلفه‌های اصلی

پرسش	اشتراک	پرسش	اشتراک
۱Q	۰/۳۲۸	۲۵Q	۰/۶۱۸
۲Q	۰/۴۹۶	۲۹Q	۰/۴۷۷
۳Q	۰/۳۷۹	۳۰Q	۰/۴۵۲
۴Q	۰/۴۴۶	۳۴Q	۰/۵۸۹
۵Q	۰/۵۲۵	۳۵Q	۰/۶۹۹
۶Q	۰/۵۸۲	۳۶Q	۰/۵۶۴
۷Q	۰/۵۹	۳۷Q	۰/۴۷۲
۸Q	۰/۵۸۷	۳۸Q	۰/۵۲۴
۹Q	۰/۴۷۳	۴۰Q	۰/۵۶۶
۱۰Q	۰/۳۷۱	۴۳Q	۰/۴۰۹
۱۱Q	۰/۵۰۸	۴۴Q	۰/۴۴۴
۱۲Q	۰/۴۳۳	۴۶Q	۰/۴۴
۱۳Q	۰/۴۸۷	۴۷Q	۰/۲۴۹
۱۴Q	۰/۵۰۶	۴۸Q	۰/۵۲۵
۱۵Q	۰/۴۹۳	۴۹Q	۰/۴۹۳
۱۶Q	۰/۴۶۹	۵۰Q	۰/۳۵۴
۱۷Q	۰/۵۲۶	۵۲Q	۰/۶۰۶
۱۸Q	۰/۴۶۱	۵۴Q	۰/۵۸۹
۱۹Q	۰/۵۷۴	۵۵Q	۰/۴۲۳
۲۰Q	۰/۵۵۹	۵۶Q	۰/۵۵۷
۲۱Q	۰/۳۲۸	۵۷Q	۰/۶۱۸
۲۳Q	۰/۴۹۶	۵۸Q	۰/۴۷۷
۲۴Q	۰/۳۷۹		

برای تصمیم‌گیری نهایی در مورد استخراج تعداد عامل‌ها، نمودار مربوط به آزمون scree نیز مورد توجه قرار گرفت. بر پایهٔ نتایج به‌دست آمده از اجرای تحلیل عاملی، از مجموعهٔ ۴۹ سؤال فرم قربانی بودن ۵ عامل استخراج شد که در مجموع ۵۱/۲۸ درصد واریانس کل متغیرها را توجیه می‌کند و از مجموعهٔ ۵۸ سؤالی فرم قلدری نیز ۵ عامل استخراج شد که در مجموع ۴۹/۹۱ درصد واریانس کل متغیرها را توجیه می‌کند.

جدول ۲- ارزش ویژه، درصد تبیین واریانس، درصد تراکم عامل‌های پنجگانهٔ فرم قلدری

عامل	ارزش ویژه	درصد واریانس	درصد تراکم
۱	۱۱/۳۹	۲۵/۳۱	۲۵/۳۱
۲	۴/۳۲۹	۹/۶۱۹	۳۴/۹۳
۳	۲/۸۸۴	۶/۴۰۹	۴۱/۳۳۹
۴	۱/۹۹۳	۴/۴۳	۴۵/۷۶۸
۵	۱/۸۶۷	۴/۱۴۸	۴۹/۹۱۷

در فرم قلدری نیز عامل یکم ۲۵/۳ درصد واریانس را تبیین می‌کند، عامل دوم ۹/۶ و عامل سوم ۶/۴ درصد و... واریانس را تبیین می‌کند.

میزان اشتراک الگوی قربانی بودن که از طریق تحلیل مؤلفه‌های اصلی به‌دست آمد، در جدول ۳ نمایش داده شده است. ملاحظه می‌شود که برای فرم قربانی بودن کمترین میزان اشتراک برابر با ۰/۳۹۷ و ۰/۴۰۲ به ترتیب متعلق به پرسش‌های ۹ و ۳۲ و بیشترین میزان اشتراک برابر با ۰/۶۵۴ و ۰/۵۸۶ به ترتیب متعلق به پرسش‌های ۷ و ۳۶ است.

جدول ۳- میزان اشتراک موارد فرم قربانی بودن با اجرای تحلیل مؤلفه‌های اصلی

پرسش	اشتراک	پرسش	اشتراک
۲Q	۰/۵۲۹	۲۸Q	۰/۴۶۲
۵Q	۰/۴۸۶	۲۹Q	۰/۵۳۶
۶Q	۰/۵۸۴	۴۰Q	۰/۳۵۳
۷Q	۰/۶۵۴	۳۲Q	۰/۴۰۲
۸Q	۰/۵۸۲	۳۳Q	۰/۴۱
۹Q	۰/۳۹۷	۳۵Q	۰/۵۵۱
۱۱Q	۰/۵۶۹	۳۶Q	۰/۵۸۶
۱۲Q	۰/۵۴۶	۳۷Q	۰/۵۸۱
۱۳Q	۰/۴۵۶	۴۰Q	۰/۴۷۳
۱۵Q	۰/۴۴	۴۱Q	۰/۵۴۳
۱۶Q	۰/۴۶۲	۴۲Q	۰/۵۵
۱۸Q	۰/۵۶	۴۳Q	۰/۴۸۹
۱۹Q	۰/۵۱۷	۴۴Q	۰/۵۴۸
۲۰Q	۰/۵۴۲	۴۵Q	۰/۴۸۸
۲۴Q	۰/۵۲۶	۴۷Q	۰/۵۴۲
۲۵Q	۰/۴۶۵	۴۸Q	۰/۴۷۷
۲۶Q	۰/۵۲۵	۴۹Q	۰/۵۱۱
۲۷Q	۰/۴۳۹		

۳۲، ۲۸، ۴۲، ۲۷، ۲۲، ۳۳، ۴۵ بر روی دو یا سه عامل مشترک بودند و یا بر روی هیچ عاملی بار نداشتند که سؤال‌های پیچیده‌ای به نظر می‌رسند. بقیه پرسش‌ها ناب بوده و هیچ سؤالی نیست که بار عاملی معنادار یعنی بالاتر از ۰/۳ نداشته باشد و در هر عامل دست کم ۴ متغیر وجود دارد. در نهایت نتایج پس از چند چرخش آزمایشی به ساختار ساده رسید. ماتریس عامل‌های چرخش یافته در جدول‌های ۵ و ۶ ملاحظه می‌شود.

به منظور به دست آوردن ساختاری با معنا در مورد داده‌های مورد تحلیل، لازم است عامل‌های استخراج شده با استفاده از چرخش پرومکس، به محورهای جدید انتقال داده شود.

در فرم قربانی بودن ۱۲ پرسش به شماره‌های ۱۷، ۲۱، ۲۲، ۲۳، ۱۴، ۳۴، ۴۶، ۱۰، ۱، ۴، ۳۹، ۳۸ بر روی دو یا سه عامل مشترک بودند و یا بر روی هیچ عاملی بار نداشتند. در فرم مربوط به قلدری نیز ۱۰ پرسش به شماره‌های ۵۱، ۳۹، ۵۳،

جدول ۵- ماتریس عامل‌های چرخش یافته به شیوه پرومکس در سیاهه (DIPC-R) فرم قربانی بودن

عامل ۵	عامل ۴	عامل ۳	عامل ۲	عامل ۱	پرسش
				۰/۷۷۷	۳۵Q
				۰/۷۶۳	۳۶Q
				۰/۷۴۹	۲۰Q
				۰/۷۰۵	۱۹Q
				۰/۶۷۷	۳۷Q
				۰/۵۶۳	۱۶Q
				۰/۵۲	۴۲Q
				۰/۵۰۶	۴۱Q
				۰/۴۹۵	۳۳Q
				۰/۴۷۹	۳۰Q
				۰/۴۵۶	۴۴Q
			۰/۸۱۳		۲۶Q
			۰/۷۵۴		۴۷Q
			۰/۶۵۵		۲۵Q
			۰/۶۳۱		۳۲Q
			۰/۶۲		۲۷Q
			۰/۵۸۷		۴۸Q
			۰/۵۰۷		۴۵Q
		۰/۷۷۸			۲۹Q
		۰/۷۱۳			۷Q
		۰/۶۹۹			۱۸Q
		۰/۶۸۸			۲Q
		۰/۶۳			۴۹Q
		۰/۶۲۴			۱۳Q
		۰/۵۶۴			۴۰Q
		۰/۴۹۹			۴۳Q
	۰/۸۴۱				۱۱Q
	۰/۸۱۱				۱۲Q
	۰/۶۴۹				۶Q
	۰/۶۲۸				۸Q
	۰/۴۲۸				۵Q
۰/۷۱۵					۲۴Q
۰/۷۱					۲۸Q
۰/۵۱					۱۵Q
۰/۴۳۹					۹Q

جدول ۶- ماتریس عامل‌های چرخش یافته به شیوه پروماکس سیاهه (DIPC-R) فرم قلدری

عامل ۵	عامل ۴	عامل ۳	عامل ۲	عامل ۱	پرسش
				۰/۷۸۷	۲۰Q
				۰/۷۱۹	۲۱Q
				۰/۷۱۵	۱۹Q
				۰/۶۷۷	۱۸Q
				۰/۶۴۹	۱۶Q
				۰/۶۳۷	۲Q
				۰/۶۰۵	۴۰Q
				۰/۵۵۵	۱۵Q
				۰/۵۴۹	۱۴Q
				۰/۵۲۱	۴۴Q
				۰/۵۲	۵۰Q
				۰/۵۱۵	۴۶Q
				۰/۵۲۵	۴۹Q
				۰/۵۰۴	۴۳Q
				۰/۴۸۹	۱۲Q
			۰/۷۵۶		۶Q
			۰/۷۳۱		۵۸Q
			۰/۷۱		۵Q
			۰/۷۰۲		۷Q
			۰/۶۹۱		۵۶Q
			۰/۶۶۶		۵۷Q
			۰/۶۳۸		۵۵Q
			۰/۵۴۵		۴Q
			۰/۵۳		۳Q
			۰/۴۳		۴۸Q
			۰/۴۲۸		۱۰Q
		۰/۸۱۵			۲۵Q
		۰/۷۱۸			۲۴Q
		۰/۶۸۲			۱۱Q
		۰/۶۷۳			۱۳Q
		۰/۶۴۱			۳۷Q
		۰/۵۰۵			۳۰Q
		۰/۴۸۹			۲۳Q
	۰/۷۷۹				۵۲Q
	۰/۷۷۲				۵۴Q
	۰/۷۷۲				۸Q
	۰/۷۱۷				۳۵Q
	۰/۷۱۴				۳۶Q
	۰/۶۶۳				۳۴Q
۰/۷۳					۱۷Q
۰/۷۲۸					۳۸Q
۰/۶۲۵					۹Q
۰/۵۸					۱Q

عامل ۴: با پرسش‌های ۵۲، ۵۴، ۸، ۳۵، ۳۶، ۳۴ همبستگی قوی دارد که خشونت کلامی نامگذاری شد.

عامل ۵: با پرسش‌های ۱۷، ۳۸، ۹، ۱ همبستگی قوی دارد که زورگیری غیرمستقیم نامگذاری شد.

در این پژوهش برای بررسی این نوع روایی از روایی ملاکی همزمان استفاده شد. به این ترتیب که همبستگی بین مجموع نمرات سیاهه DIPC-R برای هر فرم قربانی بودن و مرتکبین قلدری با نظرهایی که زندانبانان و یا دستیاران بندها در خصوص رفتارهای زندانیان در ارتباط با زورگیری و قربانی بودن بر روی گروه نمونه‌ای با حجم ۱۰۰ نفر ارائه دادند، محاسبه شد. نتایج نشان داد که این ضریب برای فرم قربانی بودن  $r=0/45$  و برای فرم قلدری  $r=0/43$  و در سطح  $0/01$  معنادار است. بنابراین سیاهه رفتارهای مستقیم و غیرمستقیم ایرلند (DIPC-R) روایی ملاکی دارد. پرسش سوم: هنجاریابی سیاهه رفتارهای مستقیم و غیرمستقیم ایرلند (DIPC-R) چگونه است؟

چنانکه در جدول ۹ دیده می‌شود در گروه مورد مطالعه  $0/6$  درصد آزمون‌شونده‌ها نمره T پایین‌تر از  $40$  (M-1SD) و  $63/2$  درصد نمره T بین  $40$  (M-1SD) تا  $50$  (M) و  $25/2$  درصد نمره T بین  $50$  (M) تا  $60$  (M+1SD) و  $11$  درصد نمره T بالاتر از  $60$  (M+1SD) را به دست آورده‌اند. چولگی نمره‌ها مثبت است و شکل توزیع تقریباً متقارن است.

چنانکه در جدول ۱۰ دیده می‌شود در گروه مورد مطالعه  $9/2$  درصد آزمون‌شونده‌ها نمره T پایین‌تر از  $40$  (M-1SD) و  $47/4$  درصد نمره T بین  $40$  (M-1SD) تا  $50$  (M) و  $31/6$  درصد نمره T بین  $50$  (M) تا  $60$  (M+1SD) و  $11/8$  درصد نمره T بالاتر از  $60$  (M+1SD) را به دست آورده‌اند.

جدول ۹- جدول هنجاریابی سیاهه DIPC-R، قربانی بودن برای همه زندانیان

نمره	فراوانی	درصد فراوانی	درصد تجمعی	نمره Z	نمره T
۲۸	۱	۰/۲۰	۰/۲۰	-۲/۳۶	۲۶/۴۰
۴۴	۱	۰/۲۰	۰/۴۰	-۱/۳۰	۳۷/۰۰
۴۸	۱	۰/۲۰	۰/۶۰	-۱/۰۴	۳۹/۶۰
۴۹	۲۷	۵/۴۰	۶/۰۰	-۰/۹۸	۴۰/۲۰
۵۰	۱۹	۳/۸۰	۹/۸۰	-۰/۹۱	۴۰/۹۰
۵۱	۱۴	۲/۸۰	۱۲/۶۰	-۰/۸۴	۴۱/۶۰
۵۲	۲۶	۵/۲۰	۱۷/۸۰	-۰/۷۸	۴۲/۲۰
۵۳	۱۴	۲/۸۰	۲۰/۶۰	-۰/۷۱	۴۲/۹۰
۵۴	۱۸	۳/۶۰	۲۴/۲۰	-۰/۶۵	۴۳/۵۰

اگر ۵ عامل استخراج شده با روش PC، با استفاده از شیوه پرومکس چرخش داده شود، مجموعه پرسش‌هایی که در فرم قربانی بودن به صورت مشترک با یک عامل همبسته بوده و تشکیل یک خرده‌آزمون می‌دهد عبارت‌اند از:

عامل ۱: با پرسش‌های ۳۵، ۳۶، ۲۰، ۱۹، ۳۷، ۱۶، ۴۲، ۴۱، ۳۳، ۳۰، ۴۴ همبستگی قوی دارد که نشان‌دهنده سرویس‌دهی اجباری است.

عامل ۲: با پرسش‌های ۲۶، ۲۷، ۲۵، ۳۲، ۲۷، ۴۸، ۴۵ همبستگی قوی دارد که نشان‌دهنده قربانی بودن مالی است.

عامل ۳: با پرسش‌های ۲۹، ۷، ۱۸، ۲، ۴۹، ۱۳، ۴۰، ۴۳ همبستگی قوی دارد که با عنوان قربانی بودن روان‌شناختی نامگذاری شد.

عامل ۴: با پرسش‌های ۱۱، ۱۲، ۶، ۸، ۵ همبستگی قوی دارد که با عنوان قربانی بودن فیزیکی نامگذاری شد.

عامل ۵: با پرسش‌های ۲۴، ۲۸، ۱۵، ۹ همبستگی قوی دارد که با عنوان قربانی بودن زوری (اجباری) نامگذاری شد.

با توجه به جدول ۶ مجموعه پرسش‌هایی که در فرم قلدری به صورت مشترک با یک عامل همبسته بوده و تشکیل یک خرده‌آزمون می‌دهد عبارت‌اند از:

عامل ۱: با پرسش‌های ۲۰، ۲۱، ۱۹، ۱۸، ۱۶، ۲، ۴۰، ۱۵، ۱۴، ۴۴، ۵۰، ۴۶، ۴۹، ۴۳، ۱۲ همبستگی قوی دارد که با عنوان زورگیری فیزیکی نامگذاری شد.

عامل ۲: با پرسش‌های ۷، ۵۸، ۵، ۷، ۵۶، ۵۷، ۵۵، ۴، ۳، ۴۸، ۱۰ همبستگی قوی دارد که با عنوان زورگیری مالی نامگذاری شد.

عامل ۳: با پرسش‌های ۲۵، ۲۴، ۱۱، ۱۳، ۳۷، ۳۰، ۲۳ همبستگی قوی دارد که پرخاشگری نامگذاری شد.

ادامهٔ جدول ۹- جدول هنجاریابی سیاههٔ DIPC-R، قربانی بودن برای همهٔ زندانیان

نمره	فراوانی	درصد فراوانی	درصد تجمعی	نمرهٔ Z	نمرهٔ T
۵۵	۲۷	۵/۴۰	۲۹/۶۰	-۰/۵۸	۴۴/۲۰
۵۶	۳۱	۶/۲۰	۳۵/۸۰	-۰/۵۱	۴۴/۹۰
۵۷	۲۲	۴/۴۰	۴۰/۲۰	-۰/۴۵	۴۵/۵۰
۵۸	۲۵	۵/۰۰	۴۵/۲۰	-۰/۳۸	۴۶/۲۰
۵۹	۱۵	۳/۰۰	۴۸/۲۰	-۰/۳۲	۴۶/۸۰
۶۰	۱۶	۳/۲۰	۵۱/۴۰	-۰/۲۵	۴۷/۵۰
۶۱	۱۳	۲/۶۰	۵۴/۰۰	-۰/۱۹	۴۸/۱۰
۶۲	۲۶	۵/۲۰	۵۹/۲۰	-۰/۱۲	۴۸/۸۰
۶۳	۲۳	۴/۶۰	۶۳/۸۰	-۰/۰۵	۴۹/۵۰
۶۴	۱۲	۲/۴۰	۶۶/۲۰	۰/۰۱	۵۰/۱۰
۶۵	۲۶	۵/۲۰	۷۱/۴۰	۰/۰۸	۵۰/۸۰
۶۶	۶	۱/۲۰	۷۲/۶۰	۰/۱۴	۵۱/۴۰
۶۷	۱۲	۲/۴۰	۷۵/۰۰	۰/۲۱	۵۲/۱۰
۶۸	۹	۱/۸۰	۷۶/۸۰	۰/۲۸	۵۲/۸۰
۶۹	۵	۱/۰۰	۷۷/۸۰	۰/۳۴	۵۳/۴۰
۷۰	۶	۱/۲۰	۷۹/۰۰	۰/۴۱	۵۴/۱۰
۷۱	۸	۱/۶۰	۸۰/۶۰	۰/۴۷	۵۴/۷۰
۷۲	۱۱	۲/۲۰	۸۲/۸۰	۰/۵۴	۵۵/۴۰
۷۳	۹	۱/۸۰	۸۴/۶۰	۰/۶۰	۵۶/۰۰
۷۴	۴	۰/۸۰	۸۵/۴۰	۰/۶۷	۵۶/۷۰
۷۵	۶	۱/۲۰	۸۶/۶۰	۰/۷۴	۵۷/۴۰
۷۶	۴	۰/۸۰	۸۷/۴۰	۰/۸۰	۵۸/۰۰
۷۷	۳	۰/۶۰	۸۸/۰۰	۰/۸۷	۵۸/۷۰
۷۸	۳	۰/۶۰	۸۸/۶۰	۰/۹۳	۵۹/۳۰
۷۹	۲	۰/۴۰	۸۹/۰۰	۱/۰۰	۶۰/۰۰
۸۰	۲	۰/۴۰	۸۹/۴۰	۱/۰۷	۶۰/۷۰
۸۱	۴	۰/۸۰	۹۰/۲۰	۱/۱۳	۶۱/۳۰
۸۲	۲	۰/۴۰	۹۰/۶۰	۱/۲۰	۶۲/۰۰
۸۳	۲	۰/۴۰	۹۱/۰۰	۱/۲۶	۶۲/۶۰
۸۴	۴	۰/۸۰	۹۱/۸۰	۱/۳۳	۶۳/۳۰

ادامه جدول ۹- جدول هنجاریابی سیاهه DIPC-R، قربانی بودن برای همه زندانیان

نمره	فراوانی	درصد فراوانی	درصد تجمعی	نمره Z	نمره T
۸۵	۲	۰/۴۰	۹۲/۲۰	۱/۳۹	۶۳/۹۰
۸۶	۱	۰/۲۰	۹۲/۴۰	۱/۴۶	۶۴/۶۰
۸۷	۲	۰/۴۰	۹۲/۸۰	۱/۵۳	۶۵/۳۰
۸۸	۱	۰/۲۰	۹۳/۰۰	۱/۵۹	۶۵/۹۰
۸۹	۴	۰/۸۰	۹۳/۸۰	۱/۶۶	۶۶/۶۰
۹۰	۲	۰/۴	۹۴/۲	۱/۷۲	۶۷/۲
۹۱	۱	۰/۲	۹۴/۴	۱/۷۹	۶۷/۹
۹۲	۲	۰/۴	۹۴/۸	۱/۸۶	۶۸/۶
۹۴	۲	۰/۴	۹۵/۲	۱/۹۹	۶۹/۹
۹۵	۱	۰/۲	۹۵/۴	۲/۰۵	۷۰/۵
۹۶	۱	۰/۲	۹۵/۶	۲/۱۲	۷۱/۲
۹۸	۲	۰/۴	۹۶	۲/۲۵	۷۲/۵
۹۹	۱	۰/۲	۹۶/۲	۲/۳۲	۷۳/۲
۱۰۰	۲	۰/۴	۹۶/۶	۲/۳۸	۷۳/۸
۱۰۱	۱	۰/۲	۹۶/۸	۲/۴۵	۷۴/۵
۱۰۲	۱	۰/۲	۹۷	۲/۵۱	۷۵/۱
۱۰۵	۱	۰/۲	۹۷/۲	۲/۷۱	۷۷/۱
۱۰۸	۲	۰/۴	۹۷/۶	۲/۹۱	۷۹/۱
۱۱۰	۱	۰/۲	۹۷/۸	۳/۰۴	۸۰/۴
۱۱۲	۱	۰/۲	۹۸	۳/۱۷	۸۱/۷
۱۱۳	۱	۰/۲	۹۸/۲	۳/۲۴	۸۲/۴
۱۱۹	۱	۰/۲	۹۸/۴	۳/۶۳	۸۶/۳
۱۲۱	۲	۰/۴	۹۸/۸	۳/۷۶	۸۷/۶
۱۲۲	۱	۰/۲	۹۹	۳/۸۳	۸۸/۳
۱۲۴	۱	۰/۲	۹۹/۲	۳/۹۶	۸۹/۶
۱۲۶	۱	۰/۲	۹۹/۴	۴/۰۹	۹۰/۹
۱۲۷	۱	۰/۲	۹۹/۶	۴/۱۶	۹۱/۶
۱۴۸	۱	۰/۲	۹۹/۸	۵/۵۴	۱۰۵/۴
۱۶۸	۱	۰/۲	۱۰۰	۶/۸۶	۱۱۸/۶
ک	۵۰۰	۱۰۰			

جدول ۱۰- جدول هنجاریابی سیاهه DIPC-R، قلدری برای همه زندانیان

نمره	فراوانی	درصد فراوانی	درصد تجمع	نمره Z	نمره T
۵۲	۱	۰/۲	۰/۲	-۱/۵۷	۳۴/۳
۵۴	۱	۰/۲	۰/۴	-۱/۴۶	۳۵/۴
۵۷	۱	۰/۲	۰/۶	-۱/۳	۳۷
۵۸	۲۲	۴/۴	۵	-۱/۲۴	۳۷/۶
۵۹	۵	۱	۶	-۱/۱۹	۳۸/۱
۶۰	۵	۱	۷	-۱/۱۳	۳۸/۷
۶۱	۴	۰/۸	۷/۸	-۱/۰۷	۳۹/۳
۶۲	۷	۱/۴	۹/۲	-۱/۰۲	۳۹/۸
۶۳	۷	۱/۴	۱۰/۶	-۰/۹۶	۴۰/۴
۶۴	۱۲	۲/۴	۱۳	-۰/۹۱	۴۰/۹
۶۵	۹	۱/۸	۱۴/۸	-۰/۸۵	۴۱/۵
۶۶	۱۴	۲/۸	۱۷/۶	-۰/۸	۴۲
۶۷	۱۴	۲/۸	۲۰/۴	-۰/۷۴	۴۲/۶
۶۸	۱۸	۳/۶	۲۴	-۰/۶۸	۴۳/۲
۶۹	۲۳	۴/۶	۲۸/۶	-۰/۶۳	۴۳/۷
۷۰	۱۸	۳/۶	۳۲/۲	-۰/۵۷	۴۴/۳
۷۱	۱۲	۲/۴	۳۴/۶	-۰/۵۲	۴۴/۸
۷۲	۱۴	۲/۸	۳۷/۴	-۰/۴۶	۴۵/۴
۷۳	۱۱	۲/۲	۳۹/۶	-۰/۴۱	۴۵/۹
۷۴	۱۱	۲/۲	۴۱/۸	-۰/۳۵	۴۶/۵
۷۵	۱۶	۳/۲	۴۵	-۰/۳	۴۷
۷۶	۹	۱/۸	۴۶/۸	-۰/۲۴	۴۷/۶
۷۷	۱۶	۳/۲	۵۰	-۰/۱۸	۴۸/۲
۷۸	۱۳	۲/۶	۵۲/۶	-۰/۱۳	۴۸/۷
۷۹	۱۵	۳	۵۵/۶	-۰/۰۷	۴۹/۳
۸۰	۵	۱	۵۶/۶	-۰/۰۲	۴۹/۸
۸۱	۱۹	۳/۸	۶۰/۴	۰/۰۴	۵۰/۴
۸۲	۱۴	۲/۸	۶۳/۲	۰/۰۹	۵۰/۹
۸۳	۱۵	۳	۶۶/۲	۰/۱۵	۵۱/۵
۸۴	۱۹	۳/۸	۷۰	۰/۲۱	۵۲/۱
۸۵	۱۳	۲/۶	۷۲/۶	۰/۲۶	۵۲/۶
۸۶	۱۵	۳	۷۵/۶	۰/۳۲	۵۳/۲
۸۷	۱۲	۲/۴	۷۸	۰/۳۷	۵۳/۷
۸۸	۸	۱/۶	۷۹/۶	۰/۴۳	۵۴/۳
۸۹	۶	۱/۲	۸۰/۸	۰/۴۸	۵۴/۸
۹۰	۵	۱	۸۱/۸	۰/۵۴	۵۵/۴
۹۱	۶	۱/۲	۸۳	۰/۵۹	۵۵/۹
۹۲	۸	۱/۶	۸۴/۶	۰/۶۵	۵۶/۵
۹۳	۱	۰/۲	۸۴/۸	۰/۷۱	۵۷/۱
۹۴	۳	۰/۶	۸۵/۴	۰/۷۶	۵۷/۶
۹۵	۶	۱/۲	۸۶/۶	۰/۸۲	۵۸/۲

ادامه جدول ۱۰- جدول هنجاریابی سیاهه DIPC-R، قلدري برای همه زندانیان

نمره	فراوانی	درصد فراوانی	درصد تجمع	نمره Z	نمره T
۹۶	۲	۰/۴	۸۷	۰/۸۷	۵۸/۷
۹۷	۲	۰/۴	۸۷/۴	۰/۹۳	۵۹/۳
۹۸	۴	۰/۸	۸۸/۲	۰/۹۸	۵۹/۸
۹۹	۳	۰/۶	۸۸/۸	۱/۰۴	۶۰/۴
۱۰۰	۶	۱/۲	۹۰	۱/۱	۶۱
۱۰۱	۵	۱	۹۱	۱/۱۵	۶۱/۵
۱۰۲	۴	۰/۸	۹۱/۸	۱/۲۱	۶۲/۱
۱۰۳	۳	۰/۶	۹۲/۴	۱/۲۶	۶۲/۶
۱۰۴	۱	۰/۲	۹۲/۶	۱/۳۲	۶۳/۲
۱۰۵	۲	۰/۴	۹۳	۱/۳۷	۶۳/۷
۱۰۶	۲	۰/۴	۹۳/۴	۱/۴۳	۶۴/۳
۱۰۷	۱	۰/۲	۹۳/۶	۱/۴۸	۶۴/۸
۱۰۹	۱	۰/۲	۹۳/۸	۱/۶	۶۶
۱۱۰	۲	۰/۴	۹۴/۲	۱/۶۵	۶۶/۵
۱۱۱	۴	۰/۸	۹۵	۱/۷۱	۶۷/۱
۱۱۲	۱	۰/۲	۹۵/۲	۱/۷۶	۶۷/۶
۱۱۳	۲	۰/۴	۹۵/۶	۱/۸۲	۶۸/۲
۱۱۴	۲	۰/۴	۹۶	۱/۸۷	۶۸/۷
۱۱۶	۱	۰/۲	۹۶/۲	۱/۹۹	۶۹/۹
۱۱۸	۲	۰/۴	۹۶/۶	۲/۱	۷۱
۱۱۹	۱	۰/۲	۹۶/۸	۲/۱۵	۷۱/۵
۱۲۱	۱	۰/۲	۹۷	۲/۲۶	۷۲/۶
۱۲۲	۱	۰/۲	۹۷/۲	۲/۳۲	۷۳/۲
۱۲۳	۱	۰/۲	۹۷/۴	۲/۳۸	۷۳/۸
۱۲۴	۲	۰/۴	۹۷/۸	۲/۴۳	۷۴/۳
۱۲۸	۱	۰/۲	۹۸	۲/۶۵	۷۶/۵
۱۳۰	۱	۰/۲	۹۸/۲	۲/۷۶	۷۷/۶
۱۳۴	۲	۰/۴	۹۸/۶	۲/۹۹	۷۹/۹
۱۳۵	۱	۰/۲	۹۸/۸	۳/۰۴	۸۰/۴
۱۳۸	۱	۰/۲	۹۹	۳/۲۱	۸۲/۱
۱۴۶	۱	۰/۲	۹۹/۲	۳/۶۵	۸۶/۵
۱۵۸	۱	۰/۲	۹۹/۴	۴/۳۲	۹۳/۲
۱۷۱	۱	۰/۲	۹۹/۶	۵/۰۵	۱۰۰/۵
۱۹۷	۱	۰/۲	۹۹/۸	۶/۴۹	۱۱۴/۹
۲۱۶	۱	۰/۲	۱۰۰	۷/۵۵	۱۲۵/۵
کل	۵۰۰	۱۰۰			

## بحث

یافته‌های به‌دست آمده در این پژوهش نشان داد که سیاهه مورد استفاده در پژوهش از اعتبار کافی برخوردار است که ضریب همبستگی برای فرم قربانی بودن  $r=0/45$  و برای فرم قلدری  $r=0/43$  در سطح معناداری  $P<0/001$  به دست آمد.

ضریب آلفای کرونباخ نیز برای فرم قربانی بودن  $0/92$  و برای فرم قلدری  $0/90$  به‌دست آمد. پس از حذف ۱۲ ماده از فرم اول و ۱۰ ماده از فرم دوم که همبستگی ضعیفی با کل سیاهه داشتند و از نظر آماری بی‌معنا بودند، ضریب اعتبار به ترتیب  $0/90$  و  $0/89$  برآورد شد که اعتبار بالایی را نشان می‌دهد. چنانکه پژوهش‌های قبلی ضریب اعتبار  $0/95$  را برای ماده‌های مربوط به قربانی بودن و  $0/97$  را برای ماده‌های مربوط به قلدری به‌دست آوردند (ایرلند و ایرلند، ۲۰۰۸) و در پژوهش دیگری ضریب اعتبار  $0/90$  برای ماده‌های مربوط به قربانی بودن و  $0/86$  برای ماده‌های مربوط به قلدری گزارش شده است (ایرلند و مانسر<sup>۱</sup>، ۲۰۱۰).

براساس تحلیل مؤلفه‌های اصلی و چرخش به شیوه پروماکس با توجه به ماتریس عاملی، نمودار شیب‌دار و درصد واریانس تبیین‌شده از مجموعه ۳۵ سؤالی باقی‌مانده از فرم قربانی بودن، ۵ عامل استخراج شد که در مجموع  $51/28$  درصد واریانس کل متغیرها را توجیه می‌کند و از مجموعه ۴۵ سؤالی باقی‌مانده از فرم قلدری نیز ۵ عامل استخراج شد که در مجموع  $49/91$  درصد واریانس کل متغیرها را توجیه می‌کند و نشان می‌دهد که این پرسشنامه از روایی کافی برخوردار است. عوامل به‌دست آمده با نتایج مطالعات ایرلند و کوالتر (۲۰۰۶) و ایرلند (۲۰۰۷) هماهنگ و همسو است.

ماتریس عاملی نشان داد عامل نخست بیشترین بار عاملی و سهم آن نیز از سایر عامل‌ها بیشتر بود. در فرم قربانی بودن عامل ۱ با ۱۰ پرسش همبستگی قوی دارد و نشان‌دهنده سرویس‌دهی اجباری است. ایرلند و مانسر (۲۰۱۰) سرویس‌دهی اجباری را نوعی خدمات‌رسانی زوری برای قربانی می‌نامد. عامل ۲ با ۷ پرسش همبستگی دارد و نشان‌دهنده قربانی بودن مالی است. عامل ۳ با ۸ سؤال همبستگی دارد و بیان‌کننده قربانی بودن روان‌شناختی است و عبارت است از رفتارهای کلامی و غیرکلامی که زندانیان خشن برای تحقیر و کوچک کردن زندانی مورد نظر انجام می‌دهند. بنابراین به جرأت می‌توان گفت که خشونت‌های روانی گرچه به صورت پنهان است و همانند خشونت‌های جسمانی آشکار نیست، اما تبعات و آثار تخریبی آن خیلی بیشتر از

خشونت جسمانی است و زندانی را از درون دچار آسیب می‌کنند و در واقع همین نوع خشونت است که قابل کشف نیست (کوک، به نقل از شمس، ۱۳۸۸). ایرلند آن را جزء رفتارهای غیرمستقیم می‌داند که نوع زیرکانه‌ای از پرخاشگری است و در آن فرد با تهدید و تحقیر کردن قربانی را تحریک می‌کند. مرتکب‌شونده به نحوی این اعمال را انجام می‌دهد که به‌عنوان جرم با آن برخورد نمی‌شود (۲۰۰۲).

عامل ۴ با ۵ پرسش همبستگی دارد و نشان‌دهنده قربانی بودن فیزیکی است. خشونت بدنی<sup>۲</sup> شامل رفتارهایی است که زندانیان به وسیله آن اقدام به صدمات جسمی به یکدیگر می‌کنند، از قبیل زخمی کردن یکدیگر به وسیله تیزی و چاقوهای دست‌ساز درون زندان و یا ضرب و جرح به وسیله مشت و لگد و امثال آن. این‌گونه خشونت بیشترین نوع خشونت‌های آشکار است که برای همگان با چشم قابل تشخیص است (ایرلند، ۲۰۰۲). عامل ۵ با ۴ پرسش همبستگی دارد که گویای قربانی بودن زوری است. ایرلند آن را به‌کار گماشتن فرد برای انجام کارهای شخصی می‌داند و نوعی سفارش دادن اجباری به فرد مقابل در خصوص انجام کارهای شخصی خود تعریف کرده است (ایرلند، ۲۰۰۸). برای مثال قربانی همیشه باید نظافت اتاق فرد (قلدر) را انجام دهد.

در فرم قلدری نیز عامل ۱ خشونت فیزیکی، عامل ۲ زورگیری مالی، عامل ۳ پرخاشگری مستقیم، عامل ۴ خشونت کلامی و عامل ۵ زورگیری غیرمستقیم نامگذاری شدند. نامگذاری عامل‌ها با نتایج پژوهش‌های ایرلند و ایرلند (۲۰۰۸) همسو است.

براساس یافته‌های حاصل، از این سیاهه می‌توان برای بررسی ویژگی‌های مرتبط با زورگیری و خشونت‌های مستقیم و غیرمستقیم در زندانیان غیرسیاسی استان همدان و استان‌هایی که از نظر فرهنگی شبیه همدان هستند، استفاده کرد. از جمله محدودیت‌های این پژوهش با تأکید بر بی‌نام بودن پاسخنامه‌ها، تمایل نداشتن زندانیان در فاش کردن رفتارهای زورگویانه خود است که فراوانی آن را کمتر از واقعیت گزارش می‌کند. از آنجا که عوامل فرهنگی و محیطی نیز در رفتارهای زندانیان مؤثر است و تعداد سؤالات این پرسشنامه با وضعیت زندان‌های کشور ارزیابی شد، برای تعمیم نتایج به سایر زندان‌ها و شهرستان‌ها باید با احتیاط عمل کرد. به دلیل اجرای این آزمون بر روی مردان تعمیم نتایج به زندانیان زن امکان‌پذیر نیست. کنترل نکردن سطح تحصیلات زندانیان نیز یکی از محدودیت‌ها در این پژوهش به‌شمار می‌رود.

## منابع

- Ireland, J.L., & Archer, J. (1996). *Descriptive analysis of bullying in male and female adult prisoners*. Journal of Community and Applied Social Psychology, 6, 35-47.
- Ireland, J.L., & Archer, J. (2004). *Association between measures of aggression and bullying among juvenile and young offenders*. Aggressive Behavior, 30, 29-42.
- Ireland J.L., Monaghan R. (2006). *Behaviors indicative of bullying among young and juvenile male offenders: A study of perpetrator and victim characteristics*. Aggressive Behavior 32:172-180.
- Ireland, J.L., Ireland, C.A. (2003). *How do offenders define bullying? A study of adult, young and juvenile male offenders*. Legal and Criminological Psychology 8: 159-173.
- Ireland, J.L., & Ireland, C.A. (2008). *Intra- Group Aggression Among Prisoners: Bulling Intensity and Exploration of Victim-Perpetrator Mutuality*. Aggressive behavior, 34, 76-87.
- Ireland, J.L., & Qualter, P. (2006, July). *Bullying and psychosocial adjustment in a sample of adult male prisoners*. Paper presented at the XVII World Meeting of International Society for Research into Aggression (ISRA), Montreal, USA.
- Ireland, J.L., & Muncer, S. (2010). *Impulsivity, attribution and prison bullying: Bully-category and perpetrator-victim mutuality*. International Journal of Law and Psychiatry, 32, 84-91.
- Palmer E, Farmer S. (2002). *Victimizing behavior among juvenile and young offenders: How different are perpetrators?* Journal of Adolescence 25:469-481.
- آقاسنجری، ح. (۱۳۸۷). «جرم‌شناسی، روانکاوی و فروید». *اصلاح و تربیت*. سال هفتم، شماره ۷۲، ص ۱۰-۱۳.
- تاجری، ب. (۱۳۸۵). «درمان قربانیان خشونت». *اصلاح و تربیت*. سال پنجم، شماره ۸۵، ص ۲۰ - ۲۲.
- شمس، ع. (۱۳۸۸). *آسیب‌شناسی زندان*. تهران: انتشارات راه تربیت.
- متولی خامنه، م. (۱۳۸۸). «تأثیر زندان بر زندانی از منظر آسیب‌شناسی». *اصلاح و تربیت*. سال هشتم، شماره ۹۳، ص ۳۰-۲۷.
- Ahmad, Y., & Smith, P.K. (1994). 'Bullying in schools and the issue of sex differences', in Archer, J(ed.). *Male Violence London: Routledge*. 70 – 83
- Beck, G., & Smith, P.K. (1995). 'An Alternative Assessment of the Prevalence of Bullying among Young Offenders', in G. Beck and J. Ireland. (1995) *Measuring Bullying in prisons*. Paper presented at the Fifth Annual Division of Criminological and Legal Psychology Conference, 15 - 17 September (1995). New bold Revel, London; and at the Prison Service Psychology Conference, 3 October(1995), Liverpool.
- Connell A, Farrington D. 1996. *Bullying amongst incarcerated young prisoners: Developing an interview schedule and some preliminary results*. Journal of Adolescence 19:75-93.
- Dodge KA, & Crick N. (1990). *Social information processing biases of aggressive behavior in children*. Personality Social Psychology 53:1146-1158.
- Ireland, J.L. (2002). *Bullying among prisoners: Evidence, research and intervention strategies*. Hove, East Sussex: Brunner-Routledge.